

Příprava nového zákona o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech

The Preparation of the New Law on Experts, Expert Offices
and Expert Institutes

ABSTRAKT: Příspěvek stručně shrnuje obsah jednání 11. schůze podvýboru ústavně právního výboru pro justici a soudní samosprávu, na které byl projednáván záměr přípravy vládního návrhu nového zákona o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech.

KLÍČOVÁ SLOVA: zákon o znalcích, znalecká činnost, znalec

ABSTRACT: The article briefly summarizes the content of the meeting 11. meeting of the subcommittee of the constitutional law committee for justice and judicial self-government, on which was discussed the intention of the preparation of the government draft of the new law on experts, expert offices and expert institutions.

KEYWORDS: law experts, expert activities, expert

Dne 29. 3. 2016 se v Praze uskutečnila 11. schůze podvýboru ústavně právního výboru pro justici a soudní samosprávu, na které byl projednáván záměr přípravy vládního návrhu zcela nového zákona o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech. Jednání řídila předsedkyně podvýboru paní prof. JUDr. Helena Válková, CSc. Kromě jiných významných hostů se jednání jako hosté zúčastnili prof. Ing. Rostislav Drochytka, CSc. MBA, děkan Fakulty stavební VUT v Brně, jako společný zástupce všech stavebních fakult v ČR, pan Ing. Bedřich Malý, předseda Konfederace občanských sdružení znalců a odhadců, sdružující Asociaci znalců a odhadců České republiky, z.s., Českou komoru odhadců majetku, Českou společnost certifikovaných odhadců majetku, z.s., Evropskou společnost pro výzkum a analýzu nehod, národní skupinu České republiky, Českou unii soudních znalců v lesním hospodářství, z.s. a Českou společnost soudního lékařství a soudní toxikologie při České lékařské společnosti J. E. Purkyně, dále pan doc. Ing. Aleš Vémola, Ph.D., ředitel Ústavu soudního inženýrství VUT v Brně a předseda prezidia Asociace znalců a odhadců ČR, z.s. a pan doc. Ing. Robert Kledus, Ph.D., předseda představenstva Evropské společnosti pro výzkum a analýzu nehod, národní skupiny v ČR, z.s.

V úvodu jednání náměstek ministra spravedlnosti pan Mgr. Michal Franěk seznámil členy podvýboru s dosavadním vývojem přípravy zákona. Uvedl, že návrh zákona byl 30. listopadu 2015 diskutován na společném jednání zástupců Ministerstva spravedlnosti, justice a komise ke znalectví (zde je nutno podotknout, že komise byla vytvořena bez účasti zástupců znaleckých sdružení). Dále byl zákon zaslán k připomínkám Nejvyššímu státnímu zastupitelství,

byl diskutován na rekodifikační skupině k novému trestnímu řádu a na Lékařské fakultě MU. Následně byl diskutován i na poradě pana ministra s předsedy soudů dne 15. prosince 2015. Opakovaně byl předložen komisi ke znalectví a v brzké době se očekává jeho rozeslání do meziresortního připomínkového řízení, včetně tezí, resp. návrhů prováděcích předpisů. Navrhována je účinnost od 1. července 2017.

Návazně pan náměstek přednesl výčet zásadních změn oproti současnému zákonu:

- Subjektem, který může vykonávat znaleckou činnost, budou znalci, znalecké ústavy a znalecké kanceláře.
- V souladu s právem Evropské unie bude zaveden právní nárok na vznik znaleckého oprávnění.
- Nově budou vymezeny kvalifikační požadavky zahrnující požadavky na vzdělání, praxi, potřebné kurzy, osvědčení a další.
- O udělení znaleckého oprávnění budou u znalců rozhodovat krajské soudy, u znaleckých ústavů a kanceláří ministerstvo spravedlnosti (pozn. autorů: tento bod je spíše v souladu se stávající praxí).
- Na všech krajských soudech budou zřízeny poradní sbory pro pět největších oborů (doprava, ekonomika, stavebnictví, strojírenství, zdravotnictví). Pro ostatní obory budou tyto sbory zřízeny jen na specializovaných krajských soudech napříč ČR (cca 5 oborů na jeden soud).
- Dojde k posílení role poradních sborů, které se budou scházet především z důvodu konání vstupních zkoušek uchazečů o znalecké oprávnění, následně pak i z důvodu

přezkumu znaleckých posudků znalců. Za neúčelné i nemožné se proto považuje, aby na každém krajském soudu působily poradní sbory ve všech oborech.

- Vstupní zkouška bude zpoplatněna a bude se skládat z části obecné a zvláštní. Obecná část bude prováděna formou testu. Ověřovány budou základní znalosti právních předpisů (zákon o znalcích, občanský soudní řád, správní řád apod.). Zajištění se předpokládá na pracovištích Justiční akademie popř. krajských soudů. Zvláštní část zkoušky bude ústní a písemná, bude sestávat z vypracování vzorového posudku a z odborných otázek a skládat se bude před poradními sbory. Uchazeči o znalecké oprávnění budou mít možnost přinést si posudek vlastní, vypracovaný v rámci předchozího vzdělávání.
- Pokud se stávající znalci rozhodnou pokračovat ve výkonu znalecké činnosti i podle nového zákona, navrhuje se, aby jim byla zvláštní část zkoušky uznána. Plnit by tak měli pouze obecnou část zkoušky.

Zpravodaj upozornil i na některá další opatření, která si zřejmě kladou za cíl zlepšení stavu v oblasti znalectví:

- Znalci budou mít možnost odmítnout práci pro orgán veřejné moci pouze ve zcela výjimečných případech (pozn. autorů: i nadále se tak počítá s nevolnictvím znalců, okořeněným dvojnásobnými až dva a půl násobnými sankcemi oproti stávajícímu stavu a u některých přestupků vylepšených o nemožnost upustit od potrestání).
- Budou zavedeny metodologické standardy a postupy pro zpracování znaleckého posudku (lze jen doufat, že tyto nebudou vycházet z navržené struktury znaleckého posudku, která zásadním způsobem neodpovídá ani dobré praxi, ani vhodné struktuře odborných prací se složitostí odpovídající složitosti řešení znaleckých problémů).
- Plánuje se navýšení hodinové odměny znalce a rozšíření možnosti paušálních náhrad (v této oblasti lze jen doufat, že zamýšlené navýšení odměn bude nejméně takové jako navýšení sankcí).
- Dojde ke zřízení nového seznamu znalců, znaleckých kanceláří a znaleckých ústavů.
- Bude zavedena elektronická evidence znaleckých posudků (včetně znaleckého, u všech posudků).
- Bude provedena revize znaleckých oborů a odvětví.
- Bude zavedeno povinné pojištění subjektů vykonávajících znaleckou činnost.
- Pokud znalec, znalecká kancelář nebo znalecký ústav nezpracují za pět let alespoň tři znalecké posudky, mohou být vyškrtnuti ze seznamu, nebrání-li tomu důvody hodné zvláštního zřetele.
- Nadále zůstane zachována možnost využít za stanovených podmínek k výkonu znalecké činnosti osobu nezapsanou do seznamu.
- Předpokládá se novelizace, resp. zrušení ustanovení § 127a občanského soudního řádu (týká se možnosti účastníka řízení předložit znalecký posudek, na který je nahlíženo, jako by se jednalo o posudek vyžádaný soudem, je-li tento opatřen všemi potřebnými náležitostmi).

Po informaci zpravodaje proběhla obsáhlá diskuse k předneseným tezí, ke stavu znalecké činnosti, vhodnosti zamýšlených úprav i potřebných změn.

Výše jmenovitě uvedení hosté pro jednání podvýboru připravili společné písemné stanovisko, které předali poslancům podvýboru při zahájení schůze. V tomto stanovisku upozornili na klesající počty znalců, jejich stoupající věkový průměr, problémy spojené s rapidně klesajícím zájmem mladých odborníků o vzdělávání pro znaleckou činnost, dlouhodobě neřešenou problematiku odměňování znalců a zbytečné znevažování práce většiny znalců, kteří svoji činnost provádějí na potřebné odborné úrovni a to i za podmínek nepříznivých pro jejich práci. Zdůraznili též skutečnost, že připravovaný zákon nebyl diskutován s odbornou znaleckou veřejností a z řady důvodů je v praxi obtížně realizovatelný. Jako zástupci vzdělávacích institucí a významných znaleckých sdružení podporují myšlenku zabývat se dlouhodobě neřešenými problémy v oblasti znalectví, podporují i některé myšlenky v návrhu zákona a nezříkají se ani diskuse o odpovědnosti znalců. Přijatá opatření však musejí vycházet z kvalitně připraveného a v praxi proveditelného zákona o znalcích, který povede k řešení dlouhodobých problémů v oblasti znalectví. Individuálně pak všichni čtyři vystoupili v rámci diskuse a upozornili na vybrané problémy v oblasti znalectví. Celá diskuse byla velmi bohatá. Zvláště zajímavý byl názor prezidentky Soudcovské unie ČR Mgr. Daniely Zemanové, podrobně vysvětlující obtížnou realizovatelnost záměru spojeného se zavedením právního nároku na vznik znaleckého oprávnění a další zamýšlené organizační změny. Její myšlenku podpořila i řada předsedů krajských soudů.

SPOLEČNÉ STANOVISKO K ŘEŠENÍ ZNALECKÉ PROFESE PRO JEDNÁNÍ ÚSTAVNĚPRÁVNÍHO VÝBORU DNE 29. BŘEZNA 2016

Počet znalců v ČR má klesající trend (10.992 znalců fyzických osob v roce 2007, 9.380 v roce 2016) při stoupajícím věkovém průměru znalců. Znalecké ústavy začínají mít problém s výchovou nových odborníků. S ohledem na nepoměr výše odměny a značné odpovědnosti zpracovatelů znaleckých posudků nemají špičkoví odborníci zájem znalecké posudky pro orgány veřejné moci řešit.

Přes excesy některých znalců, které jsou známy z několika mediálních kauz, provádí většina znalců svoji činnost na náležitě odborné úrovni. Pokud připustíme, že ročně se v ČR řeší cca 10 problematických osob, tak je to řádově jedno promile z celkového počtu znalců.

Zásadním problémem je výše odměňování, která je stanovena vyhláškou na částku 100 až 350 Kč za hodinu práce. Tato částka nebyla od roku 2003 navýšena a zcela nekoresponduje s obvyklými hodinovými sazbami za obdobně intelektuálně náročnou a současně odpovědnou činnost vysokoškolsky vzdělaných odborníků (např. auditorů, daňových poradců, advokátů či odborníků ze SÚKL). Stát nemůže na jednu stranu vyžadovat špičkové odborné výstupy a stranu druhou hradit odměnu nižší, než je hodinová mzda operátora u výrobního pásu v továrně.

Chystaný zákon nebyl diskutován s odbornou znaleckou veřejností a je v praxi obtížně realizovatelný. Krajské soudy nemají kapacitu na přezkoušení devíti tisíc odborníků z velmi širokého

spektra odborností. Přezkoušení by my mělo předcházet vytvoření znaleckých standardů. Tyto však v podmínkách ČR až na výjimky nejsou zavedeny. Musí být prakticky dořešeno kdo, jak a z čeho bude přezkušovat.

V oborech, kde byly ustanoveny poradní sbory předsedů krajských soudů, uchazeči o znaleckou činnost přezkoušení byli jak z hlediska jejich odborné specializace, tak z pohledu práv a povinností znalce. V ostatních oborech resp. u osob, jejichž jmenování přezkoušení poradním sborem nepředcházelo, lze připustit plošné přezkoušení z práv a povinností znalce. Předtím však bude třeba vytvořit závazný standard tzv. znaleckého minima a určit pracoviště, která budou provádět přípravu na zkoušku a zkoušky.

Obecně lze podpořit myšlenku povinného pojištění odpovědnosti znalců. Výše pojistného však nemůže být v kontrastu se současnou úrovní odměňování. Bude také muset být dořešena limitace odpovědnosti (viz problém s pojištěním proti úpadu cestovních kanceláří).

Nežijáme se diskuse o odpovědnosti znalců. Do doby, než bude připraven kvalitní a v praxi proveditelný zákon o znalcích, lze např. uvažovat o podřazení kárné odpovědnosti znalců pod režim zákona č. 7/2002 Sb. o řízení ve věcech soudců, státních zástupců a soudních exekutorů.

Prof. Ing. Rostislav Drochytka, CSc. MBA – děkan Fakulty stavební VUT v Brně, jako společný zástupce všech stavebních fakult v ČR

Ing. Bedřich Malý – předseda Konfederace občanských sdružení znalců a odhadců (sdružení Asociace znalců a odhadců České republiky, z.s., Česká komora odhadců majetku, Česká společnost certifikovaných odhadců majetku, z.s., EVU – Evropská společnost pro výzkum a analýzu nehod, Národní skupina České republiky, Česká unie soudních znalců v lesním hospodářství, z.s. a Česká společnost soudního lékařství a soudní toxikologie při České lékařské společnosti J. E. Purkyně)

Doc. Ing. Aleš Vémola, Ph.D. – ředitel Ústav soudního inženýrství VUT v Brně, předseda prezidia Asociace znalců a odhadců ČR, z.s.

Doc. Ing. Robert Kledus, Ph.D. – předseda předsednictva EVU – Evropská společnost pro výzkum a analýzu nehod Národní skupina v ČR, z.s.